

ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ВІЗІЇ І ФОРМАТУ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОРІЄНТИРИ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Локшина Олена,

доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України
завідувач відділу порівняльної педагогіки,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

 luve2001@hotmail.com

Глобалізаційні виклики сучасності та пандемія COVID-19 актуалізують переосмислення візії освіти. Оновлення бачення орієнтирів її розвитку є важливим напрямом діяльності провідних міжнародних організацій та країн світу. У 2021 р. ЄС затвердив нову Стратегічну рамку для європейського співробітництва в галузі освіти і навчання у напрямі до європейського освітнього простору та за його межами (2021–2030), що є інноваційною стратегією ЄС з подальшого розвитку освіти і навчання в державах-членах на засадах синергії та відкритості. До ключових завдань віднесено:

- підвищення якості, рівності, інклюзії та успіху для всіх в освіті та навчанні;
- перетворення навчання впродовж життя та мобільності на реальність для всіх;
- підвищення рівня володіння компетентностями та мотивації в професії викладача;
- зміцнення європейської вищої освіти;
- підтримка зеленого та цифрового переходу в освіті та навчанні та за допомогою них (Council Resolution, 2021).

Україна після Революції гідності (2013–2014) та підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2014) розпочала структурні реформи системи освіти, спрямовані на її інтеграцію в європейський освітній простір. Нове євроінтеграційне законодавство у галузі освіти (Закони України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), «Про повну загальну середню освіту» (2020) та ін.) спрямовує розвиток національної освіти у напрямі її синхронізації зі стандартами ЄС. Ключові напрями реформи загальної середньої освіти в рамках концепту «Нова українська школа» – запровадження 12-річної школи, трансформація змісту освіти на компетентнісні засади, децентралізація управління освітою та надання автономії школам і вчителям – відповідають принципам організації освіти в країнах ЄС.

Повномасштабна війна РФ проти України, розпочата 24 лютого 2022 р., інтенсифікувала євроінтеграційну спрямованість розвитку української освіти та, водночас, підняла питання переосмислення формату надання освітніх послуг.

Як засвідчує міжнародний досвід, роль освіти в умовах війни набуває особливої значущості. «Освітня система може допомогти захистити дітей та молодь від смерті, травм та експлуатації; пропонуючи чіткий розклад та стабільність, вона може полегшити психологічний вплив збройного конфлікту та забезпечити доступ до інших життєво важливих послуг...», наголошується у Декларації про безпеку шкіл, яка є міждержавним політичним зобов'язанням, що розроблено в рамках ООН задля захисту учнів, студентів, викладачів, шкіл та університетів від наслідків збройних конфліктів (Декларація про безпеку шкіл, 2015).

У документах міжнародних організацій – Декларація про безпеку шкіл, Мінімальні стандарти освіти, Комплекс дій «Що Міністерства можуть зробити для захисту навчальних закладів від нападів та використання у військових цілях» – акцентується важливість імплементації цілісної урядової стратегії функціонування системи освіти в умовах кризових ситуацій (Декларація про безпеку шкіл, 2015; INEE, 2010; GCPEA, 2016). Стратегія має охоплювати такі базові напрями діяльності, як моніторинг нападів на учасників навчального процесу та освітню інфраструктуру, впровадження альтернативних форматів надання освіти, адаптацію змісту освіти до умов воєнного часу, підтримку освітян включно із забезпеченням безпечних та гідних умов для роботи, професійного розвитку і набуття ними безпекових компетентностей, налагодження співпраці з місцевими громадами та міжнародними структурами, що працюють у галузі освіти в умовах надзвичайних ситуацій і затяжних криз..

Забезпечення навчання в умовах війни передбачає його надання в інший спосіб, за рахунок чого учні матимуть доступ до навчальних послуг, не зважаючи на переривання функціонування формальної освіти. Альтернативні моделі організації навчального процесу в умовах війни передбачають зміну місця проведення занять, створення тимчасових місць для навчання або домашні школи задля створення безпечних просторів для навчання.

Адаптація змісту освіти до нових реалій передбачає перегляд навчальних програм, пріоритизацію деяких навчальних предметів (наприклад, охорона здоров'я та громадянознавство), запровадження нових (основи безпеки, освіта для миру тощо).

Не менш важливим є професійний розвиток педагогів для роботи в нових реаліях. Як засвідчує міжнародна практика ефективними тут є курси і тренінги з формування в учнів, студентів, вчителів, викладачів, керівників освіти базових безпекових компетентностей. Необхідно також готувати фахівців для роботи з учнями і батьками в особливих умовах та вчителів для роботи з учнями / студентами / батьками, які піддалися впливам воєнних дій.

Отже, війна РФ проти України актуалізує динамічну трансформацію національної освіти на засадах орієнтирів міжнародних організацій. Водночас незмінною метою її розвитку залишається інтеграція в європейський освітній простір.

Список використаних джерел

Декларація про безпеку шкіл. (2015). https://protectingeducation.org/wp-content/uploads/documents/documents_safe_schools_declaration_ukrainian.pdf

- Топузов, О., Локшина, О. (ред). (2022). Освіта в реаліях війни: орієнтири міжнародної спільноти: оглядове видання. Київ: Педагогічна думка, 2022. DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-644-614-8-2022-55>
- Council Resolution on a strategic framework for European cooperation in education and training towards the European Education Area and beyond (2021-2030) (2021). [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32021G0226(01))
- GCPEA. (2016). Що Міністерства можуть зробити для захисту навчальних закладів від нападів та використання у військових цілях. http://protectingeducation.org/wp-content/uploads/what_ministries_can_do_ukr.pdf
- INEE. (2010). Minimum Standards for Education: Preparedness, Response, Recovery. Retrieved August 15, 2022, https://inee.org/sites/default/files/resources/INEE_Minimum_Standards_Handbook_2010%28HSP%29_EN.pdf
- Lokshyna, O., Topuzov O. (2021). COVID-19 and education in Ukraine: Responses from the authorities and opinions of educators. Perspectives in Education, Vol. 39 No. 1: COVID-19 special issue: Opportunity to rethink and restructure education in the world / COVID-19 and the impact on basic and special education. P. 207–230. DOI: <https://doi.org/10.18820/2519593X/pie.v39.i1.13>

ОСВІТНІ ПОТРЕБИ ЗДОБУВАЧІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: АКТУАЛІЗАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Лукіна Тетяна,

доктор наук з державного управління,
професор, головний науковий співробітник,
відділ моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

 tata_lukina@ukr.net

Освітні потреби людини віддзеркалюють усвідомлену нестачу певних знань, умінь і компетентностей, які їй необхідні для набуття життєво важливих навичок, опанування конкретних видів діяльності, задоволення пізнавальних інтересів, побудови кар'єри, тощо. Освітні потреби здобувачів освіти виступають основою для формування змісту освіти та пропозиції освітніх послуг закладами освіти, мають враховуватися при організації освітнього середовища та виборі методів навчання. Чіткість усвідомлення та формулювання освітніх потреб здобувачами освіти поступово поліпшуються із дорослішанням. Саме тому на педагогів покладається завдання виявлення освітніх потреб учнів, стимулювання їх освітнього інтересу та процесу зародження нових освітніх потреб. Утім, освітні потреби здобувачів освіти не є сталою характеристикою, вони змінюються під впливом різноманітних чинників особистісного, психоемоційного, фі-